

Remigrāciju sekmētu atbalsts grūtībās, vienkāršotāka pārdeklarēšanās un valodas apguve jauktajām ģimenēm

Gints Kukainis, Smiltenes novada pašvaldības priekšsēdētājs

Kopumā Latvijā par šo tēmu lielas diskusijas bijušas divreiz – pirmajā reizē, kad aktualizējās migrantu tēma un pēc tam – remigrācijas pilotprojekta pašā sākumā, kad sprieda ko un kā darīt. Mēs iekšienē, pašvaldībā, veidojot kādas platformas vai datu bāzes, cenšamies tās radīt visiem pieejamas un noderīgas, nevienam nav labvēlīgāki nosacījumi. Arī dodoties pie izbraukušajiem – mēs neejam pie viņiem stāstīt kas viņiem būs, ja viņi atgriezīsies, bet stāstām- kādi mēs esam, ko mēs darām kopumā.

Atgriešanās priekšnosacījumi – darba vietas un dzīvojamais fonds

Iedzīvotāji, kas konkrētajā teritorijā dzīvo, jebkurai pašvaldībai ir prioritāte. Pirmkārt, tie nodrošina pašvaldības pastāvēšanu, otrkārt, iedzīvotāju ienākuma nodoklis ir būtiska pašvaldības budžeta sadaļa. Skatoties uz visas Latvijas fona iedzīvotāju skaita kritumu, Smiltenes novads ir aptuveni pa vidu, taču tas joprojām ir būtisks. Līdz ko valstī sāka diskutēt par remigrācijas jautājumu, par atsevišķu programmu un aktivitāšu nepieciešamību, mēs bez ilgas domāšanas zinājām, ka vēlamies tajā iesaistīties. Taču nevis, lai brauktu apkārt, sēdinātu lidmašīnā un vestu pa vienam atpakaļ uz Latviju, bet, izmantojot šo iespēju, veidot saiti ar aizbraukušajiem, pastāstot viņiem kā mums iet, rādīt un strādāt pie apstākļiem, lai viņi paši gribētu atgriezties.

2018. gadā iesaistījāmies Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Vidzemes plānošanas reģiona pilotprojektā un kļuvām par remigrācijas pilotpašvaldību. Jau pašā ievadā bija skaidrs, ka rezultāts nebūs sasniedzams rīt vai parīt, bet iespējams ilgākā laika posmā varam veicināt cilvēku lēmumu atgriezties. Aizbraukušie bieži vien vēl dzīvo tai laikā, kad viņi aizbrauca, un mums ir iespēja pateikt nē, tā vairs nav un parādīt, kā situācija ir mainījusies. Tas mums ir arī devis iespēju paskatīties uz sevi no malas, paanalizējot ko cilvēks, piemēram, Īrijā, mūsu mājaslapā redz, ko tur ierauga priekš sevis. Šobrīd esam vizītkaršu formātā izveidojuši iespēju pieslēgties trīs datubāzēm, izmantojot QR kodu telefonā – par pieejamajiem nekustamajiem īpašumiem gan atsevišķi uzņēmējdarbībai un investīcijām, gan mājoklim, kā arī vietējo Smiltenes novada ražotāju produkcijas piedāvājumi. Uz nākamo gadu ir fantastiska ideja, kuru plānojam realizēt – izmantojot dažādas platformas, uzrunāt tautiešus ārzemēs atgriezties pie savām ģimenēm, lai kopā svinētu Smiltenes pilsētas 100 gadu jubileju.

Mūsu pārliecība ir, ka darba vietu skaits visvairāk var veicināt apstākļus, lai cilvēki ne tikai gribētu, bet arī varētu šeit atgriezties. Mums pašvaldībā ir kolēģis, kurš atgriezās tikai tādēļ, ka pretī bija vakance. Daudz kas atkarīgs no jomas un katra cilvēka pieredzes, taču lielu lomu spēlē arī sevis prezentēšanas prasmes. Bieži vien tas pat ir svarīgāk par izglītību, ko uzņēmums sākotnēji prasa. Valodu zināšanas arī ir milzīga priekšrocība tiem, kas ir atgriezušies.

Šobrīd Smiltenē bezdarba līmenis ir 2,5% vasarā, 3% ziemā – rādītāji ir labāki kā Rīgai. Mums šobrīd ir arī ļoti labs darbavietu skaita pieaugums, kas ir straujākais Vidzemē. Tas lielā mērā ir pateicoties esošo uzņēmumu attīstībai. Savukārt dzīvojamais fonds trūkst. Pagājušajā gadā uzbūvējām māju ar 24

dzīvokļiem, kuru aizpildījām 3 mēnešu laikā. Taču cenas ir tikai mazliet zemākas nekā Rīgā – par 50 kvadrātmetru dzīvokli īres maksa ir 250 eiro. Šeit izceļas tirgus nepilnība, jo Smiltēnē maksātpēja ir zemāka. Mēs meklējam risinājumus dzīvojamā fonda palielināšanai – iespējas, lai apsvērtu ēku celtniecību arī nākotnē, taču šī cenas un maksātpējas disproporcija ierobežo, jo nopelnīt ar šo dzīvokli ar tādām pašizmaksām nav iespējams.

Grūtībās – nākt soli pretī, nevis paralizēt

Būtiska loma pašvaldības izaugsmē ir arī Eiropas Savienības (ES) struktūrfondi. Šobrīd, izmantojot pieejamo ES līdzfinansējumu, atjaunojam 20 no kopumā 70 pilsētas ielām, kā arī 12 lauku ceļus. Izmantojam katru iespēju, kas tiek piedāvāta, piesaistot kādu līdzfinansējumu. Sākot no remigrācijas projektiem, kur mēs piesaistām 10 000 eiro, beidzot ar vairākiem lielbudžeta projektiem. Lielākie īstenotie līdzfinansētie projekti saistīti tieši ar infrastruktūras uzlabošanu – proti, remontētas ielas un ceļi, realizēti ūdenssaimniecības un kanalizācijas projekti, kas ir liels ilgtermiņa ieguldījums.

Papildus darba iespējām un dzīves vietai, sakārtota vide arī ir būtiska gan vietējiem iedzīvotājiem, gan tiem, kuri vēlas atgriezties. Tajā pašā laikā ir lietas, ko valsts varētu darīt, lai sekmētu atgriešanos vairāk. Šajā sakarā nevilus prātā nāk saruna ar latviešu uzņēmēju, kurš šobrīd strādā Dānijā. Uz jautājumu, kādēļ viņš nevarētu atvērt savu uzņēmumu tepat Latvijā, viņš atbildēja, ka bija par to domājis, taču saprot, ka tas, kas ir Dānijā, šeit nav iespējams. Piemēram, ja divas personas savā starpā uz lapas uzraksta, ka viena no otras nopirkušas bloķiņu par konkrētu summu, cilvēks var to iedot Dānijas grāmatvedībā un tas der. Latvijā uzņēmēju skatīsies ar aizdomām: kas tas tāds ir, kur ir stingrā uzskaitē, kur ir reģistrētās kvītis un vēl kaut kas. Tāpat tur domā kā palīdzēt, ja uzņēmumam iet slikti: piemēram, uzņēmējam ir nodokļu parāds un viņš saprot, ka vasarā būs lejupslīde, savukārt ziemā viņš atpelnīs. Dānijā atliek tikai maijā piezvanīt Valsts ieņēmumu dienestam un lūgt pārceļt nodokļu maksājumu par vasaras mēnešiem uz oktobri, un lieta darīta. Tikmēr pie mums tas vispār nav iespējams, toties otrajā, trešajā mēnesī jau tiks nobloķēts konts, nedodot iespēju uzņēmējam ar saviem resursiem nopelnīt to naudu, kuru viņš ir parādā. Cilvēks tiek paralizēts.

Tāpat liels klupšanas akmens valsts līmenī šobrīd ir pārdeklarēšanās nepieciešamība, lai varētu pretendēt uz kādu atgriešanās līdzfinansējumu vai projektu piesaisti. Cilvēks 10 gadus dzīvo citā valstī, ieguvis jau pilsonību. Ar dokumentiem un algas čekiem var pierādīt, ka ir bijis prom, taču nozīme ir tikai ķeksītim Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (PMLP) par to, ka viņš joprojām ir deklarēts šeit. Mēs it kā ejam digitālajā virzienā, bet ir šādas elementāras lietas, par kurām cilvēki ir pārsteigti, ka, dzīvojot kādā ES valstī un kļūstot tur par pilsoni, šī informācija nenonāk līdz Latvijai. Turklāt, lai ieiētu izņemt šo ķeksi, ir nepieciešama eID karte, kura daudziem nav pieejama. Tas nozīmē, ka ir jābrauc speciāli uz Latviju, turklāt viņš var arī saņemt sodu, ja nav to izdarījis laicīgi. Jau pagājušajā gadā aktīvi runājām par šo kritēriju valsts līmenī, kad notika šis grantu konkursa pilotprojekts, taču šī prasība, lai startētu uz valsts atbalsta konkursu remigrantiem tika atstāta kā kritērijs arī šogad. Tā rezultātā neviens no mūsu novada uz šo finansējumu nevarēja pretendēt.

Vēl viens aktuāls jautājums, kuram mēs kā pašvaldība esam pievērsušies – padomāt par ģimenēm, kurās ir kāds, kurš neprot valsts valodu, bet vēlas atgriezties uz Latviju. Palīdzēt apgūt valsts valodas zināšanas, kas ir būtiski, lai varētu veiksmīgāk šeit atrast darbu un integrēties. Mums ir zināms piemērs, kur ģimene

pārvācās uz Latviju, vīrs – ārzemnieks ieguva darbu arī bez valodas apguves, taču pēc laika aizbrauca atpakaļ uz savu dzimteni, jo bija gan valodas barjera, gan integrācija kopumā nenotika veiksmīgi. Manām, ka neformālās grupās Rīgā notiek neliela kustība šajā jautājumā, taču mēs nākamajā gadā esam plānojuši īstenot aktivitātes, lai veicinātu atbalsta pieejamību valodas apguvei Smiltenes novadā.

Kopumā atskatoties kā situācija valsts līmenī ir mainījusies, kopš uzsākām strādāt šajā remigrācijas projektā jāsaka, ka visas iesaistītās puses ir ļoti augušas. Gan mēs paši, gan valsts iestādes sākumā nezinājām informācijas apjomu, ar kuru rēķināties. Šobrīd arvien vairāk valsts iestādēm mājaslapās ir atsevišķa sadaļa remigrantiem, lai viņiem aktuālā informācija ir viegli atrodamā, tāpat arī ir izveidoti kādi informatīvie materiāli. Un kas priecē - cilvēki ir atsaucīgāki, sadarbība lēnām veidojas un visi kopā ejam uz priekšu.

Kaiva Upleja

Jaunākā projektu vadītāja

SIA Communications & Strategies

